

FİZİKİ TƏRBİYƏ DƏRSLƏRİNDƏ VƏTƏNPƏRVƏRLİK TƏRBİYƏSİNİN VASİTƏ VƏ METODLARININ TƏDQIQI

prof. Y.M. Babanlı, A.Y. Quliyeva

Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası
yusif.babanli@sport.edu.az, aytac.guliyeva2020@sport.edu.az

Nəşr tarixi

Qəbul edilib: 5 aprel 2022

Dərc olunub: 17 iyun 2022

© 2022 ADBTİA Bütün hüquqlar qorunur

Annotasiya. Vətən müharibəsində 44 günlük gərdin döyüşlər zamanı gənclərimizin göstərdiyi ağılasıgmaz şücaət bir daha sübut etdi ki, onların vətənə, torpağa bağlılığı hansı səviyyədədir. Ölümün gözünə dik baxan gənclərimiz əzmlə və mərdliklə özlərini odun-alovun qucağına atdılar. Onlar mənfur düşmənin illərdi yaratdığı mifologiyasını, vətəninə sevgilərinin gücü ilə darmadağın etməyi bacardılar. İkinci Qarabağ müharibəsində ölkəmizin qalib olması bir daha sübut etdi ki, məktəblərdə pedaqoji tərbiyə zamanı gənc şagirdlərdə vətənpərvərlik hissələrinin aşılması yüksək səviyyədə aparılmışdır. Lakin bu şanlı qələbəmiz bizi heç bir halda arxaynlaşdırmağa sövq etməməlidir. Çünki, düşmən məğlub olub ancaq hələdə tam məhv edilməyib.

Açar sözlər: *vətənpərvərlik ruhu, məktəblilər, fiziki tərbiyə dərsi, mənəvi tərbiyə, birgə fəaliyyət, vətənə sədaqət.*

Vətənpərvərlik və milli mənəvi şüurun təbliği və aşılması məsələsi fiziki tərbiyə dərslərində xüsusilə yuxarı sinif şagirdlərin daha da diqqət mərkəzində olmalıdır. Vətənpərvərlik pedaqoji prosesdə tədris olunan mövzunun məqsədində mütləq yer almalıdır. Orta məktəblərdə vətənpərvərlik milli şüur tərbiyəsində aktual problem olduğunu pedaqoji kollektiv dərk edərək bu istiqamətdə sistemli tədbirlər hər zaman keçirilir. İctimai səciyyə daşıyan vətənpərvərlik tərbiyəsi şagirdlərin vətəndaş kimi formalaşmasında, öz vətəninə, ləyaqətini qorumaqda mənəvi təsir gücünə malikdir. Vətənpərvərlik, vətənin tarixini öyrənməkdə, sərhədlərini qorumaqda, lazım gələrsə, dövlətin müəyyənləşdirdiyi qaydalara şüurlu əməl etməkdə ifadə olunur. Şagirdlərin vətənpər-

vərlik ruhunda tərbiyə olunmasında ümumi vəzifəmiz, onlarda vətən torpağına, millətə sədaqət, vətən uğrunda şəhidliyə hazır olmaq hissələrini formalaşdırmaq, inkişaf etdirmək və təbliğ etməkdir.

Azərbaycan xalqı gələcəyimiz olan gənc nəslin vətənə məhəbbət, xalqa, elinə və obasına hörmət, soykökünə, öz ata-babalarının ənənələrinə sədaqət ruhunda tərbiyə olunmasına həmişə böyük məsuliyyətlə yanaşmış və ona həyatı əhəmiyyətli məsələ kimi baxmışdır. Bu bir həqiqətdir ki, vətənpərvərlik insanda fədakarlıq, qəhrəmanlıq və məğlubedilməzlik hissi yaradır, apardığı mübarizədə onda inam hissini gücləndirir.

Fiziki tərbiyənin tədrisi qarşısında qoyulan əsas məqsədlərdən ən əhəmiyyətlisi öz vətəninə, xalqını, millətini sevən, fiziki cəhətdən hazırlıqlı, nümunəvi davranışa malik, mübariz və tolerant insan tərbiyə etməkdir. Səmərəli qurulmuş fiziki tərbiyə prosesi qeyd olunan məqsədlərin həyata keçirilməsi üçün zəruri şəraitin yaradılmasına imkan verir. Kiçik kollektivin, komandanın mənafeləri uğrunda mübarizə sonda vətənpərvərliyə, yoldaşları ilə ünsiyyət-əməkdaşlığa, oyun qaydalarına riayət və rəqibə hörmət – tolerantlığa, rəqabət və qalib gəlmək ehtirası – mübarizliyə, ani qərar qəbul etmək və onu reallaşdırmaq – qətiyyət xüsusiyyətləri kimi formalaşdırılır.

Şagirdlərin (xüsusilə də yuxarı sinif) fiziki tərbiyə dərslərinə etinasızlıq, dərslərdə sıxlığın aşağı olması gələcəkdə onlarda vətənpərvərlik hissələrinin aşağı olası bizi bu problemə etinasız buraxmadı. Müasir dövrümüzdə yaşayış mühitimizi nəzərə alaraq, gənclərin asudə vaxtlarının səmərəsiz keçməsi ilə daha çox rastlaşırıq. Daha çox buna ən böyük səbəb valideynləri misal gətirmək olar. Gənclərin boş vaxtlarının səmərəli təşkil olunması, onların fiziki tərbiyə və idmanla məşğul olmasını təşkil etmək məhz valideynlərin üzərinə düşür.

Sadalanan faydalı məşğuliyyətin təşkil olunması, onları zərərli vərdislərdən maksimum çəkindirəcək və zəhmətə alışıdıracaqdır. Bununla da onlarda vətənpərvərlik ruhu formalaşmağa başlayacaqdır.

Vətənpərvərlik dedikdə ilk öncə vətən üçün canından keçmək başa düşülür. Amma vətənpərvərlik yalnız vətən üçün canından keçmək deyil. Bir əsərdə belə deyilmişdir: “Komandır əsgərdən soruşur ki, sən vətən üçün nə edə bilərsən, əsgər cavabında mən vətən üçün canımdan keçməyə hazırım deyir. Komandır isə əsgər vətənə sənin ölümü yox düşmənin ölümü lazımdır, əgər sən ölsən vətəni kim qoruyar” deyir. Vətənpərvərlik anlayışına geniş mənada tərif vermək olar. Sokrata görə vətənpərvərlik döyüşdə vuruşub böyük qəhrəmanlıq göstərməklə bitmir. Hər bir insanın üzərinə düşən vəzifəni ədalətlə, vicdanla yerinə yetirmək də vətənpərvərlikdir. Vətənpərvərlik – vətənə olan ülvi məhəbbətdir. Vətənpərvərlik hissi insanın daxilində olan bir hissdir. Əgər bu hiss sənin daxilində yaranmayıbsa o zaman nə vətəni, nə torpağını, nə valideynlərini sevə bilməzsən. Vətənpərvərlik deməklə iş bitmir. Hər bir insan vətənpərvərliyini əməlləri ilə, gördüyü işlərlə sübut etməlidir. Olduqca geniş mənaya malik olan vətənpərvərlik anlayışı özündə vətənə, millətə sevgi hissini, müxtəlif səviyyə və istiqamətlərdə vətənə, millətə xidmət etməyi birləşdirirsə, bunların zirvəsində vətən üçün ölümə hazır olmaq dayanır. Bu, vətənpərvərliyin ən uca və ali formasıdır. Bəşər övladı vətənə xidmət etməyi bundan uca zirvəsini kəşf etməmişdir.

Azərbaycan xalqının ən mühüm milli-mənəvi dəyərlərindən biri öz doğma yurduna bağlılığıdır. Azərbaycan təkə bu ərazidə yaşayan, yaradan və fəaliyyət göstərən azərbaycanlıların deyil, dünyanın hər yerində yaşayan azərbaycanlıların əzəli vətənidir. Vətən sözü – ərəb sözü olaraq Azərbaycan dilində “bir adamın doğulub böyüdüüyü və vətəndaşı olduğu ölkə, məmləkət” deməkdir. (“Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”) İbn Mənzur demişdir: “Yaşadığım yer deməkdir. Deyilir ki, filan kəs filan yeri özünə vətən seçdi”. (“Lisən əl-Arab” 13/451)Zubeydi demişdir: “Vətən insanın qaldığı və yaşadığı yer deməkdir”. (Təcul Arus” 9/362) İstilahı mənəsi barədə isə Əli bin Mə-

həmməd əl-Hüseyni əl-Corcani demişdir: “*Əsl vətən insanın doğulduğu və yaşadığı yerdir*”. (“Ət-Tərifət” səh.253) Lüğət və siyasi ensiklopediya kitablarına baxarkən vətən sözünün istilahi(terminoloji) mənəsinin lüğəti mənəsindən fərqlənmədiyini görürük. Cəmil Səlibə demişdir: “vətən o ölkədir ki, orada bir toplum yaşayır və insan özünün ora bağlılığını hiss edir”. (“Əl-Mustaləhət Əs-Siyəssiyyə Əd-Duvaliyyə” səh. 93) Zeyd Əl-Abdul Kərim belə demişdir: “Bu təriflərdə söhbət insanın doğulub yaşadığı, yaxud da yalnız yaşadığı yerdən gedir. İndiki əsrdə vətən dedikdə vətəndaşlığı mənsub olan ölkəni nəzərdə tuturlar”. (“Hubbul Vatan min Mənzur Şəri”).

Vətənpərvərlik məsələsi cəmiyyətdə daima aktual olmuş, bu gün də aktual olaraq qalır. Millətin vətənpərvərliyi onun tamlığını, bütövlüyünün təməli desək, bəlkə də, səhv etmərik. Bir xalqın, millətin vətənpərvərlik şüuru onun digər xalqlar və millətlər tərəfindən qəbul edilməsi, tanınması, hörmətlə qarşılanması, ən əsası isə o xalqın yaratdığı dövlətin bütövlüyü, varlığı, suverenliyi ilə ölçülür. Azərbaycanın igid, cəsur oğulları, qeyrətli qızları həmişə vətənpərvər olmuş, yadelli işğalçılara qarşı qəhrəmancasına mübarizə apararaq vətəni düşmən ayağına verməmişlər. Mərd, mübariz oğul və qızlarımız öz doğma vətənlərini həmişə hərərətlə sevmiş, onun qədrini bilmiş, vətən naminə canlarını qurban verməkdən çəkinməmişlər. Bu igid vətən övladları doğma yurd naminə canlarından keçməklə əsl vətənpərvərlik nümunəsi göstərmiş, şərəfli bir iz qoyub getmişlər, Bu gün milli vətənpərvərlik vətənin göz bəbəyi kimi qorunmasında təzahür edir və bunu bu gün ki, gənclərimiz bütün məsuliyyəti ilə dərk edirlər. Fəhlə öz vətənpərvərliyini yaxşı işləməklə, alim maraqlı elmi kəşfləri ilə izah edirsə, müasir gənclərimiz doğma torpağımızı və dövlətimizi fədakarlıqla müdafiə etməkdə görürlər. Milli vətənpərvərlik hissini məzmunu doğma vətənə məhəbbət, onun tarixi keçmişi, adət-ənənələri ilə fəxr etmək, vətənin, millətin mənafeyini öz mənafeyi kimi dərk etmək və onun müdafiəsinə hər an hazır olmaq təşkil edir.

Vətənpərvərliyin ümumi anlayışı: sosio-loqlara görə vətənpərvərliyin müxtəlif tərifləri var. Onlardan bəziləri vətənpərvərliyi əqidə sa-

yaraq ona görə dost və düşmən tutur, digərləri isə İslam əqidəsi çərçivəsi daxilində vicdani duyğu ifadəsi sayıblar.

Vətən üçün ümumi anlayışlardan olan duyğu məfhumu olan “vətən sevgisi”ni qədim şairlərdən olan Asmai belə ifadə edir: “bir bədəvinin belə dediyi eşitdim: “əgər kişini tanımaq istəyirsənsə, onun vətəni və dost-qardaşları üçün necə darıxdığına, onları arzuladığına və keçmiş zaman üçün ağlamasına bax”.

Ölkəmizdə müstəqillik əldə etdikdən sonra insanın sağlamlığının möhkəmləndirilməsi, xüsusən uşaq və yeniyetmə nəslin fiziki tərbiyəsinin təkmilləşdirilməsi işinə olduqca böyük əhəmiyyət verilmişdir, şərait yaradılmışdır. Möhtərəm prezidentimiz İ.Əliyevin tədbirincə desək son bir neçə ildə Azərbaycan idmançılarının müxtəlif beynəlxalq yarışlarda parlaq qələbələr qazanması, ayrı-ayrı idman növləri üzrə beynəlxalq yarışların respublikamızda keçirilməsi artıq ənənə halını almışdır. Voleybolçu qadınların, şahmatçıların, boksçuların, Şərq əlbəyaxa döyüş növləri ustalarının, güləşçilərin və digər idmançıların qazandıqları qələbələr xalqımıza, millətimizə baş ucalığı gətirmiş, onu dünyaya tanıtmışdır.

Sidney olimpiadasında iki qızıl və bir gümüş medal qazanaraq 199 ölkə arasında 34-cü yeri tutmaq Azərbaycan üçün böyük uğurdur. Bütün bunları dövlətçiliyimizin nailiyyəti kimi qiymətləndirmək lazımdır. Uşaq və yeniyetmələr, gənclər öz yaşlı bacı və qardaşlarının idman ənənələrinin ruhunda tərbiyə olunaraq öz fiziki sağlamlıqlarını möhkəmləndirirlər. Milli Olimpiya Komitəsinin sədri, gənclərin himayədarı İlham Əliyevin təşəbbüsü və bilavasitə iştirakı ilə Bakıda tikilmiş MOK-un yeni ofisi paytaxtın olimpiya idman kom-pleksi, Naxçıvanda, Şəkiddə, Gəncədə inşa edilmiş və artıq istifadəyə verilmiş olimpiya kompleksləri, həmçinin Bərdədə, Qubada və başqa bölgələrdə istifadəyə verilən olimpiya kompleksləri şübhəsiz, uşaq və yeniyetmələrin, gənclərin fiziki tərbiyəsində mühüm rol oynamaqla dünyaya səs salan güclü və qüdrətli idmançılar hazırlanmasında mühüm rol oynayacaqdır.

Bütün bunlarla yanaşı məktəblərdə də fiziki tərbiyənin təşkilinə böyük əhəmiyyət verilməlidir. Çünki, biz gələcək sağlam, dözümlü, çevik və iradəli böyüməsinə, onların əməyə, vətənə müdafiəsinə hazır olmalarına nail ola bilməsək, onların mənəvi, əqli və estetik tərbiyəsini də istənilən şəkildə, istənilən səviyyədə qura bilmərik. Bu bir həqiqətdir ki, insana ilk növbədə sağlamlıq lazımdır. Buna nail olmaq üçün isə kiçik məktəbyaşlı uşaqların fiziki, fizioloji və yaş xüsusiyyətlərini bilmək çox zəruridir.

Uşaqların yaş, fiziki, fizioloji və yaş xüsusiyyətlərini nəzərə almağın böyük əhəmiyyətini göstərən fransız materialisti J.J.Russo da uşaqları yaş xüsusiyyətlərinə görə dörd dövrə ayırmışdır. Anadan olandan iki yaşa qədər, iki yaşdan on iki yaşa qədər, on iki yaşdan on beş yaşa qədər, on beş yaşdan həddi buluğa qədər. Russo əsas diqqəti uşağın fiziki tərbiyəsinə yönəltməyi məsləhət görürdü. O, ikinci dövrü yuxu dövrü adlandıraraq əsas diqqəti uşağın fiziki tərbiyəsinə verməklə, xarici duyğulardan: Görmə və lamisəni də inkişaf etdirməyi lazım bilirdi.

ƏDƏBİYYAT

1. *Azərbaycan Respublikasının Təhsil Haqqında Qanunu*. Bakı. Hüquq ədəbiyyatı nəşriyyatı, 2009.
2. **Məcidov N.B.** *Bədən tərbiyəsi nəzəriyyəsi və metodikası*. Dərslik, I hissə, Bakı 2018.
3. **Məcidov N.B.** *Bədən tərbiyəsi nəzəriyyəsi və metodikası*. Dərslik, II hissə, Bakı, 2019.
4. **Rzayeva Z.H., Cəfərov Q.M.** *Bədən tərbiyəsi və nəzəriyyəsi*. Dərslik, B. 2004.
5. **Əliyev E.A.** *Sağlamlaşdırıcı fiziki tərbiyə*. Bakı, 2018.
6. **Hüseynov F.** *Fiziki tərbiyə*. Dərslik. 8-ci sinif üçün. Bakı, 2015.
7. **Hüseynov F., Bağirov S., Əliyev İ., Hüseynov F.** *Fiziki tərbiyə*. Metodik vəsait. 5-ci sinif. Bakı, 2012.
8. *Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində İslahat Proqramı*. Bakı, Çəşioğlu, 1999, 65 s.

ИССЛЕДОВАНИЕ СРЕДСТВ И МЕТОДОВ ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

проф. Ю.М. Бабанлы, А.Я. Гулиева

Азербайджанская Государственная Академия Физической Культуры и Спорта
yusif.babanli@sport.edu.az, aytac.guliyeva@sport.edu.az

Аннотация. Героизм нашей молодежи, продемонстрированный в 44-х дневных напряженных боях Отечественной войны, еще раз доказал высокий уровень ее привязанности к Родине и родной земле. Смело смотря смерти в глаза, наши молодые люди с упорством и мужеством бросились в огонь войны. Им удалось силой своей любви к Родине разрушить мифологию, созданную ненавистным врагом на протяжении многих лет. Победа нашей страны во Второй Карабахской войне подтверждает, что в

школах во время педагогического воспитания юных школьников прививание патриотических чувств осуществлялось на высоком уровне. Но эта славная победа ни в коей мере не должна усыплять нашу бдительность. Потому что, хотя враг повержен, но окончательно еще не уничтожен.

Ключевые слова: патриотический дух, школьники, урок физической культуры, нравственное воспитание, совместная деятельность, преданность Родине.

RESEARCH OF MEANS AND METHODS OF PATRIOTIC EDUCATION IN PHYSICAL EDUCATION CLASSES

prof. Y.M. Babanli, A.Y. Quliyeva

Azerbaijan State Academy of Physical Education and Sport
yusif.babanli@sport.edu.az, aytac.guliyeva@sport.edu.az

Annotation. The incredible courage shown by our youth during the 44-day battles of the Patriotic War proved once again the level of their attachment to the homeland. Our young people, facing death, bravely and courageously threw their decision into the arms of fire. They were able to shatter the mythology created by the hated enemy over the years by the power of their love for their homeland. The victory of our country in the Second Karabakh War proved once again that the inculcation of

patriotic feelings in young students was carried out at a high level during pedagogical education in schools. However, this glorious victory should not reassure us. Because the enemy has been defeated but it has not been completely destroyed yet.

Keywords: patriotic spirit, school children, physical education lesson, spiritual education, joint activity, loyalty to the motherland.